

Ilangani A: Ukakakatigiyakhait atugutikhait

1. Tuhaktitakhait katitigutainik ukakatiginiaktainik 2019
2. COSEWICKut naitumik ukautait

Ilangani A-1: Tuhaktitakhait katitigutainik ukakatiginiaktainik 2019

Inuit ovalo HTOkut katimayut Ikaluktutiami ovalo
Kugluktumi

Environment and
Climate Change Canada

Environnement et
Changement climatique Canada

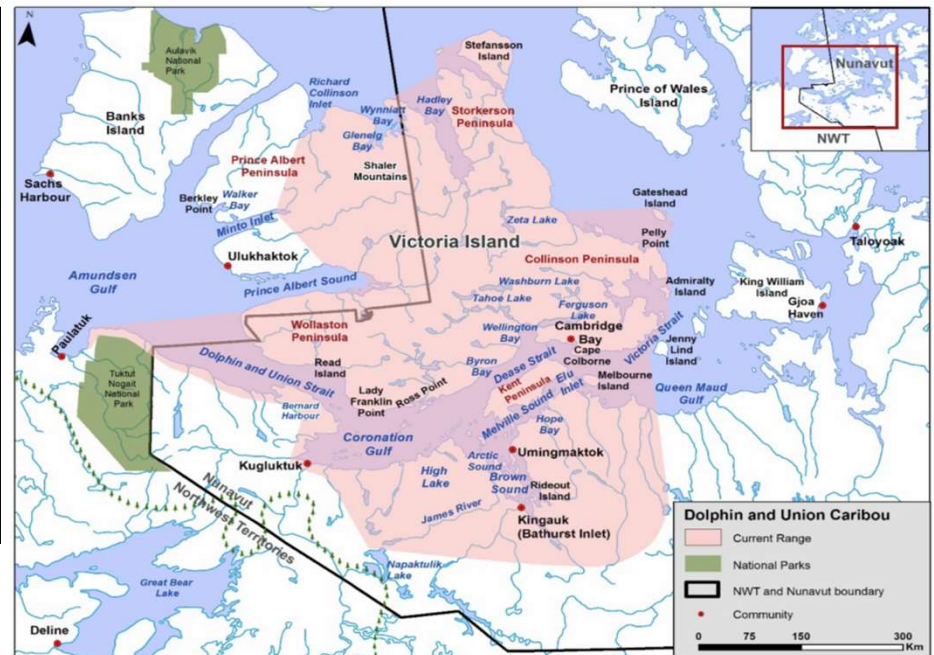
Canada

Puiblirmiuttat Tuktu

Titiraqhimajukhat Ihumaaluutauliqtut malikhugit
kavamarjuangit Amirijakhaat Anngutikhat Maligaq (SARA)?

© Kim Poole, Aurora Wildlife Research

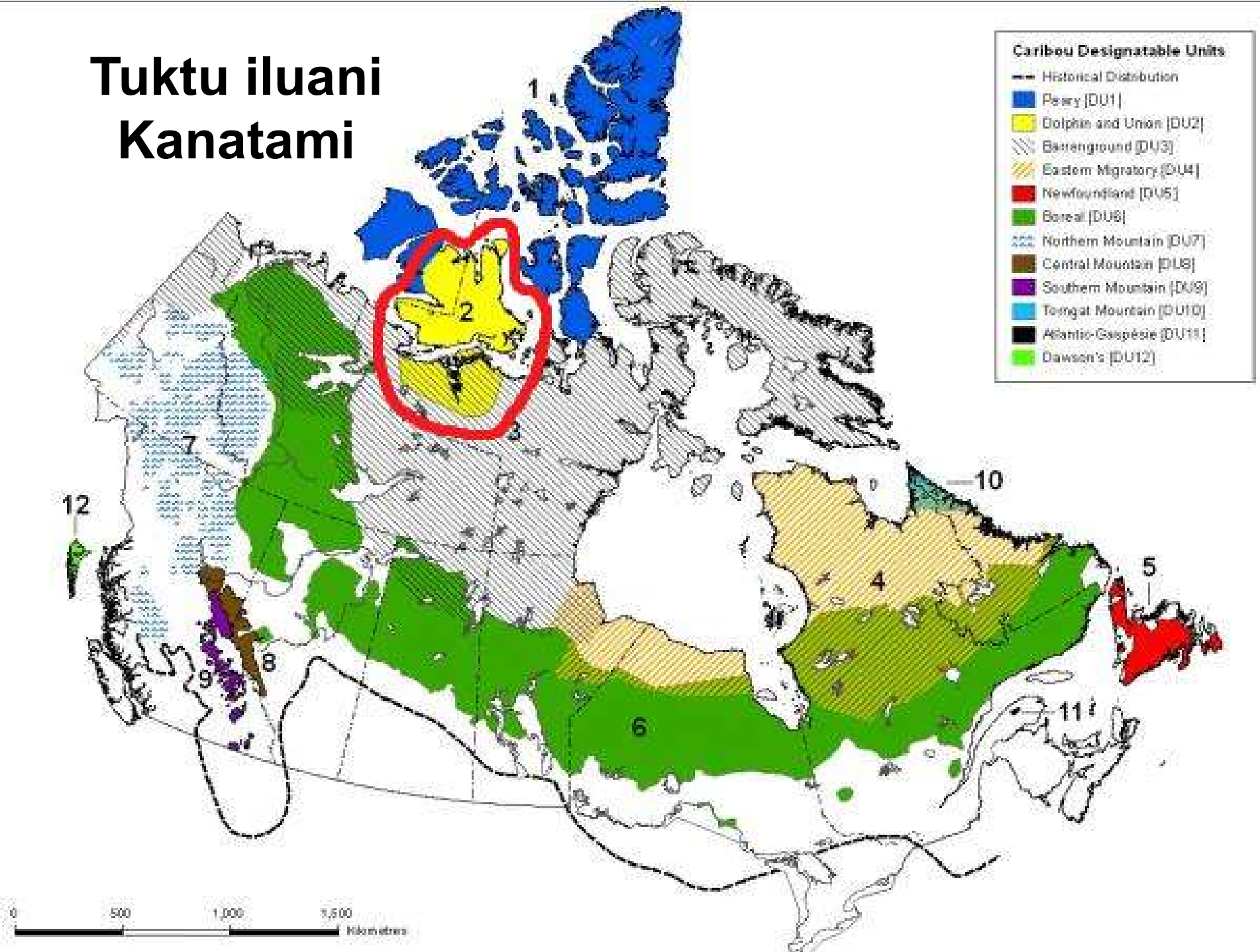

Amirijakhaat Anngutikhat Maligaq taijauvagaat SARA'p Hivunikhaq:

- Nutqarahuaqhugit nauhimajut anngutikhaillu tammaqtailinahuqhugit Kanatami
- Ikajurahuarlugit uumajuit naammangittut munarittiarnahuarlugillu ilagilugit ingilrutikhanut

Canadian Wildlife Service, 2019

Tuktu iluani Kanatami

Hamanngat *Ihumaaluutauliqtut* uvanngat *Nungutpalliajut*

Puqtuhimajuq

Ihumaaluutauliqtut

Uumajut nungutpallialaaqtut
nunami huligianngitkumik.

2017

Qajagijaujut

Ihumaaluutauhimajuq

Qajagijaunngittuq

Nakiktuq

2004

Uumajut hakugiktumik amihuunilgit
aktilaangat, nungutpallianingit
naunaiqtaujuq
kangiqhimajaunnirumigluuniit
nutaangugamik
ihumaaluutaulluaqtunigluuniit

Environment and
Climate Change Canada

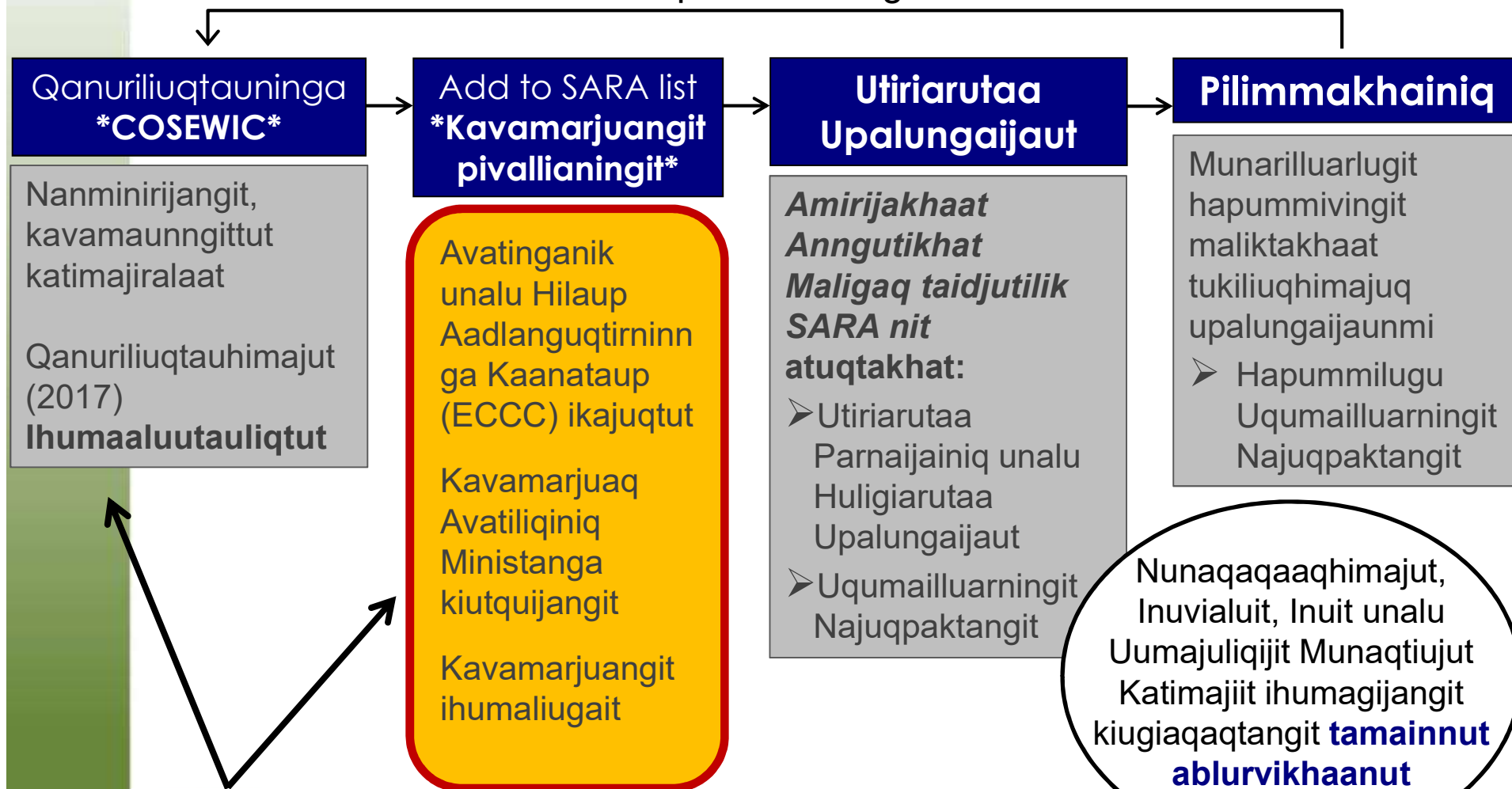
Environnement et
Changement climatique Canada

Page 3

Canada

Humiiliqqita tadjja pivallianikhanut?

Qanuriliuqtauffaarmilugu

****Ahiakkut Pivallianingit****

Hungmalli hamna Katimajiralaat Qanurinniitigut Qajangnaqhijut Uumajunit taidjutilik COSEWIC kiujauhimajuq “Ihumaaluutauliqtut”?

Naahimannngittuq nungutpallialiqtuq haffumani 50-60% avataanit 18 ukiunganit

- **Nunaptingni Qaujimajangit/Inuit Qaujimajatuqangit (IQ) Iqaluktuuttiarmi**
 - Tautukhimajangit nungutpalliajut qaffiuningit nukaqhiujut, amihuujunillu anngutikhat timingit ajuqhautiqagtumik
 - Nungutpalliajut qilamiuqtumik kinguani 2010 mit.
- **Kititiqhimajangit naunaijainiit – Nunavut Kavamat**
 - Hamanngit 1997 uvunga 2015, kititiqhimajangit naunaijainiit uuktuutigijangit amihuuningit nungutpalliajut uvanngat 34,000 uvunga 18,000 ahiqanngittut.

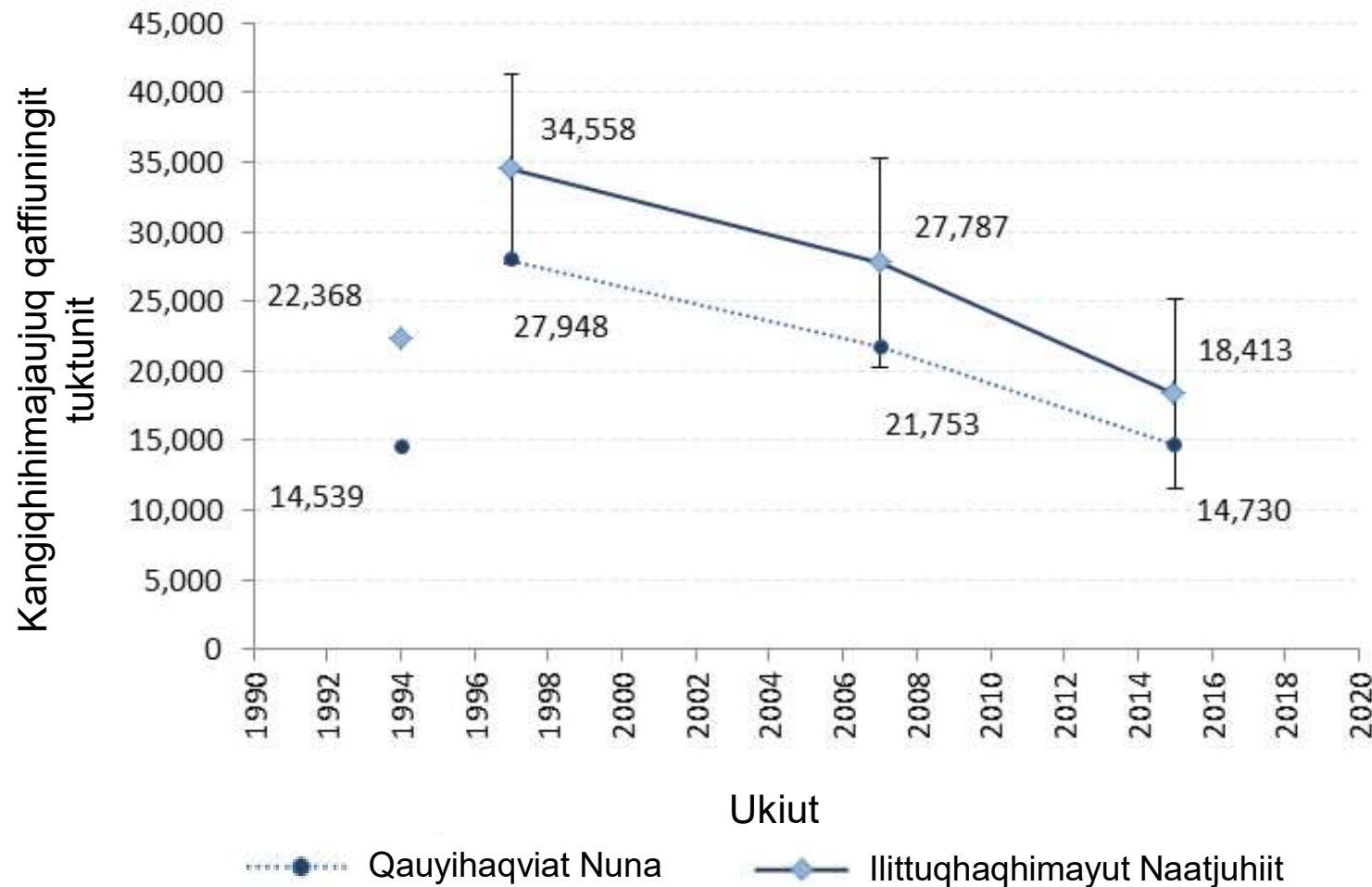
Amihuuningit puqtuhivakhutik kiglinganit Nunaptingnit unalu Pitquhirnut Qaujimajainnit/Inuit Qaujimajatuqangit

Nunaliit unipkaarjangit pitquhituqanut puqtuhivaktumik (utiqtarningit) qangaraalungmi 100 ukiunganit

- Hivuanit 1920t: tautukhimajaujuq amigaittumik amihuarjuut tuktut ingilrajut Kiillinirmit ahiarmut
- 1920t – 1970t: ikittut tautukhimajaujut tuktut (ingilrajut nutqaqhuni)
- 1980t – 1990t: qaffiuningit angiklijuummimtuq (utiqhimajut)
- 1990t – ublumi: tautukhimajut nungutpalliajut, unalu nungutpalliajut qilamtuqtumik kinguani 2010 mit

Amihuuningit kangiqhijaujut tunngaviliuqhugit qablunaamiunnit qaujiharningit

Ihumaaluutauhimajut Puiblirmiunit Tuktut

**Ublumimut ihumaaluutauhimajut
ilaliutigijangit:**

- Hilaup uunnakpalliajunut
 - Ikivallialiqtuq hiku aallannguqpallialiqhunilu tarjup hikungit taimaa kivivakhutik kinguvallialiqhutik ingilrajunut.
 - Nutaaqpiaq kumait kumaruillu iluanunngaujut timingnut

Ihumaaluutauhimajut Puiblirmiunit Tuktut

- Hivunngani ihumaaluutauhimajut ilaliutigijangit:
 - Umiaqtuqtut apqutait
 - Ihumagijaujut anguniaqtauviunginnaqtut (angmaumaningit hamanngat tallimat ilagijaujut nunaliit angiklivalliajuq unalu piqanngittuq maliktakhainnit anguniarviuvaktuq unipkaarijaujuq)

Ihumaaluutauhimajut Puiblirmiunit Tuktut

- **Hivunngani ihumaaluutauhimajut ilaliutigijangit:**
- Hivunngani ihumagijaujuq najuqpaktangit ajuqhautingit tukhiutigijangit ujaraqtarvit havaat angiqtauhimajut

Huna aallannguqtaulaaqqa Puiblirmiut Tuklut titiraqtauhimagumik *Ilhumaaluutauliqtut*?

Puqtuhimajuq

Ilhumaaluutauliqtut

Inminiinnaaqtuq Anguniaqtunut Amirijaulluaqtakhat

- Tahapkuat atuinnaaqtut uvunga **Nunaqaqaahimanngettunut inungnut**
- Atuinnaqtukhaq uvungainnaq Kanatam Minnguirviit, Kanatam Uumajunut Nunagijait unalu Utiqtaqtunut Tingmiat Unaguiqhiringat nunaqaqaahimanngettunut inungnut
- Aturnaittuq humiliqaak kihimi Kavamarjuangit “maligaliurumiuk”

Nakiktuq

Environment and
Climate Change Canada

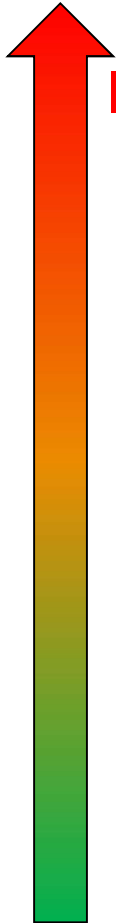
Environnement et
Changement climatique Canada

Page 11

Canada

Huna aallannguqtaulaaqqa Puiblirmiut Tukut titiraqtauhimagumik *Ilhumaaluutauliqtut?*

Puqtuhimajuq

Ilhumaaluutauliqtut

Nunataarviup hivullirijaujukhat hamanngat SARA

- Inuuraarningit anguniaqtunut pijunnautingit ihuiluutaunngittut
- Atuqhimajangit uumajunut munaqhijait timiit unalu pivallianingit inikhaliuqhimajut (**SARA aallannguqtaulaittuq**)
 - Anngutitigut Parnaijautit Katimajiit, HTCt/HTOt, Aviktuqhimajunut Aangutikhanut Timiit, nunallaanit kavamait
 - Aangutikhaq ihumaliugait malikhugit pivallianingit turaaqhimajaujut iluani nunataarviup iluani

Nakiktuq

Environment and
Climate Change Canada

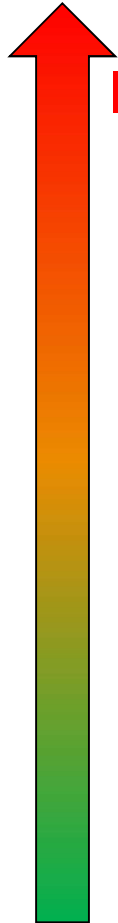
Environnement et
Changement climatique Canada

Page 12

Canada

Huna aallannguqtaulaaqqa Puiblirmiut Tuktut titiraqtauhimagumik *Ihumaaluutauliqtut?*

Puqtuhimajuq

Ihumaaluutauliqtut

Nakiktuq

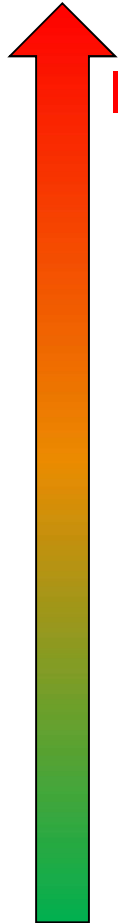
Kanata Utiriarutaat Parnaijainikhanut kiugiaqaqtuq

- Aulapkaqhimajangit inikhaanit ikaarutaanit Tuktut uukturautaanit
- Pivalliahimajut ajurnanngittumik tikkuqhimajaujut parnautit
 - nunaliit, timiujut unalu kavamait
 - HTCt/HTOt, Aangutkhat Parnaijaijit Katimajiit, taimaittumik
 - Nunallaami kavamait
- **Uqumainnianut Najuqpaktangit** nalunaiqtaugiaqaqtuq unalu hapummijaugiaqaqhunilu
- Kavamarjuangit manngit uumajunut ihumaaluutauhimajunut

Huna aallannguqtaulaaqqa Puiblirmiut Tukut titiraqtauhimagumik *Ilhumaaluutauliqtut?*

Puqtuhimajuq

Ilhumaaluutauliqtut

Nalunaiqtauhimajuq unalu Hapummijakhaat haffumani Uqumainnianut Najuqpaktangit

Nalunaiqtauhimajuq

- Uqumainnianut Najuqpaktangit naunaiqtauniaqtut ilagiikhimalugillu ILINGNIT, taimaa pivalliavluta utiriarutaa parnaijainiq ATAUTTIMUT

Hapummijakhaq

- ECCC malittiaqhimajut ilaqatigiikhutik pivalliagiami iniliugakhaanit hivumut hapummigiangani nunamiittut munarijangit ukunanngat Nunaqaqaaqhimajunut inuit malikhimajangit nunataarviujuq angirunmit
- Amihuujut inikhautikhaat qaujihalaaqtuq haffuminngatut HAPUMMIVIKHAAT ANGIRUTAAT

Nakiktuq

Titiraqhimajut ihumataarutaanit – Kavamarjuangit Pivallianiq

KINA?

- Aangutikhanut Parnaijainingit Katimajiit
- HTO/HTCt
- Nunaaqaaqhimajunut, Inuvialuit, Inuit, nunallaanmi kavamait
- Nunallaanmi kavamait
- Tamainnut kitunuliqaak

HUNA?

- Titirariaqahimajukhaq iluani SARA?
- Hunaugamik **ihuiluutaujut** (avataita unalu inungnut maniliurahuagtunut)?*
- Hunaugamik **ikajuuhiat** (avataita unalu inungnut maniliurahuagtunut)?*
- Aahiit aallat nalunaitkutaq/ihumaaluutauhima juq/niplirijakhaat?

* Ihuiluutaujut unalu ikajuutaujut nalunaitkutingit unalu hapummihimajangit uqumainnianut najuqpaktangit ihumagijaugialiktauq?

KINAMUT?

- 1-ECCC ilaliutigijangit TAMAITA niplirijangit uvunga
Aangutikhanut Parnaijainingit Katimajiit
- 2-ECCC ilaliutigijangit TAMAITA niplirijangit uvunga
Kavamarjuangit Avatiliqijit Minista
- 3-Kavamarjuanut Avatiliqijit Minista turaaqhimajakhaat kiutquijangit uvunga
Kavamarjuaqutingit INIQPIAQHIMAJUQ ihumaliugait – 3 pukuktakhaat

Titiraqhimajut ihumataarutaanit – Kavamarjuangit Pivallianiq

Kinguani ihumaliugait Kavamarjuaqutaannit ***ihumagilugu inungnut- maniliurahuaqtunut**

- Angiqhimalugit titiraqhimaningit
- uuminngaluuniit Qinngihimalugu titiraqhimaningit
- uuminngaluuniit Turaarvigilugu uvunga COSEWIC

TAMAAT PARNAUTIGIJANGIT

- Pivalliahimajuq utiriarutaa parnaijainingit unalu naunaiqhutik uqumaittunit nayuqpaktangit
- Kavamarjuangit manngit uumajunut ihumaaluutauhimajut

- Aallannguqhimaittuq

NUTAAQ nalunaitkutaq

- Humi nutaangujuq angmaumahimajuq nalunaitkutaq aallanngurialik tukhiutauhimajuq ilitquhiita
- Turaaqhimajakhaat kiuvikhautikhangit ihumagijakhaat **kihimiinnaq** iniqhimagiangani **ingattarjuummiqtailinahuarlugit** uumajunut

Ihumataarialik aallannguqtiqhimagit Puiblirmiut tuktu ilitquhiita maliglugu hamna **SARA**

Kina?	Anngutikhanut Parnaijainingit Katimajiit, RRCT, HTO/HTCT, Nunaqaqaahimajunut, Inuvialuit, Inuit, nunallaanmi kavamait, tamainnut kitunuliqaak
Qakugu?	Uvanngat Tattiarnaqtuq 2019 mi
Huna?	Titiraffaariaqaqat uvani SARA-nit? Hunaujut ihuiluutaujut? Hunaujut ikajuutikhangit? Aahiit aallat nalunaitkutaq/ihumaaluutauhimajuq/niplirijakhaat?
Huuqtauq?	Ilaliutigilaaqtangit Kavamarjuanganit Avatiliqijiit Minista, Kavamarjuaqutingit unalu WMBt
Hivuannit Ablurvikhat?	ECCC ilaliutigilaaqtut tamainnit kiuviniit uvunga Anngutikhanut Parnaijaijit Katimajiit Kavamarjuat Avatiliqijiit Minista'p kiutquijangit Kavamarjuaqutainnut Kavamarjuaq Angiqhimalaaqtangit, Qinngilaaqtangit turaarutigilaaqtangillu uvunga COSEWIC (2020?)

Apiquutit? Niplirijakhaat?

Turaarvigilugu niplirihimajatit

uvunga:

Isabelle Duclos

Canadian Wildlife Service

5019 52nd Street

PO Box 2310

Yellowknife, NT X1A 2P7

(867) 669-4706

ec.sarnt-lepnt.ec@canada.ca

Environment and
Climate Change Canada

Environnement et
Changement climatique Canada

Page 18

Canada

Ilangani A-2. COSEWICkut naitumik ukautait

Tunilugit tamamik ilaukatauyut 2019mi
katitikhimayut ukakatigiyakhait atugutikhait.

Makpigaat aatjikutait Kablunaatitut ovalo
Inuinaqtut tunikhaihimayut Inunut ovalo HTOkut
katimagamik Ikaluktutiami ovalo Kugluktumi.

Tuktu – Puibirmiutat naatjuhiit

Piksaut: © Mathieu Dumond

Atia aallannguqtuq, tajja titiraqhimayuq talvani SARA Annexe 1-mi taimaa Napaaqtuilrumi tuktuutut (Puibirmiutat tuktuutait)

Qauyihaiyt taitjuhiat

Rangifer tarandus

Aviktuiniq aallatqiingniit

Anngutighaq

COSEWIC qanuriningania

Amirnaqhiyut

Kaniitian nunaanit

Nunattiam Ukiuqtaqtuanit, Nunavut

Titiraqtauyaamik amirnaqhiyutut ihumaliugaq

Hapkua Ukiuqtaqtumiut tuktuut Kanatamiinnaq takunnaqtut, talvani Nunavunmi Nunattiamilu. Ilitariyauyut ahiittumik ingilraviqarmata Kiilliniqmit taryum akianut ahiarmut, qunngiaqhugit ilitturiyauhimayut taimaa ikililraaqhutik taimaalu amigaiqpaaqqahutiklu atuliqmat ukiut 20 century-mi, naatjuhiit ihumagiplugit. Atulihaaqtillugit ukiut 1900-mit, amigaitturiyauvaktut, ikiklivallianahugiyaayut hiqquutinikkamik, taimaa qaayurnaqpallaaqmilu ukiumi. Kinguani 50-nik 60-niklu ukiunik ikittuuvaktut ingilrahiqhutiklu taryum akianut. Tuktuut amigaiqpallialiqitut 1970 ukiut nungutinnagit, ikaaqpaliqhutiklu ahiarmut ukiut 1980 nungutinnatik, amigaiqpalliaqlutik talvunga nungutinnatik ukiut 1990t. 2015-mi, tuktuut naatjuhiit taimaa 18,000-ngunahugiyaayut.

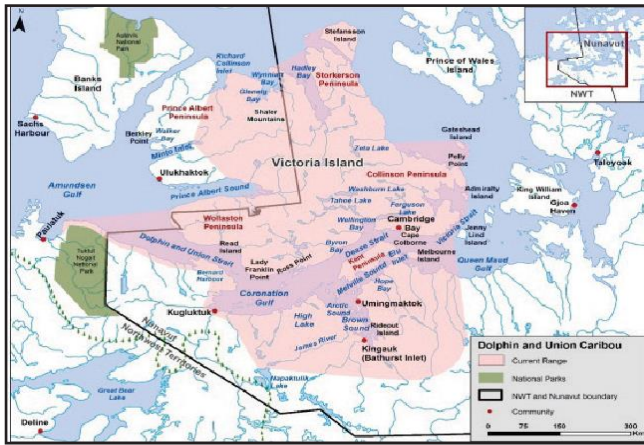
Pingahunit qauyihautinit qauyihimayut taimaa atuqhimayunit ukiunit 18-nguyunit Nunaqaaqqahimayut Qauhimayatuqainit ikiklivaalliqhuriyauyut taimaa 50-60%-mik, qulvahighiplutiklu 2010-mit. Tuktuut amihunik amiriyaghalgit, taimaa katitpalliahuiqhutik ingilraviillu ihuinaaqtitauvaktut ukiumi auyami talvuuna manighiuqtunit agyaqtaqtunik Dease Ikirahaanit taimaa umiaqtuqpalliaayut hikuhiutinit. Hila aallannguqpalliania atatayuq talvunga hikuillamut aallannguqpallianianiklu hikum qanurininganiit, taimaa tuquralattiqlutik imaaqhutik ingilravighaillamiklu kinguvaqtinnami taimaa niqighailluiliqpaktut kumaruaqpaghutiklu. Amigaittunik anguniayukkamik ikiklivalliatjutaayut qangahaaniklu kamahulattiut ihuinaaqtuullu nalunauyut, kihimi anguniaqtauvallialiqitut ahinit tallimanit nunallaanit. Amigaiqpalliaayut qumaruit nauyullu hila uqquuhivalliaayumi ahiagullu ihumaaluutaayut. Pitquhiqtuqhutik aallannguqtaqtut naatjuhiit huli naluyauvaktut.

Anngutighat hunauyaaghaat naunaitkutait iharianarniallu

Puibirmiut Tuktuut ilitarnaqtut taapkuninnga Napaaqtuilrumit tuktuut Kiilliniqmiut Tuktuut. Mikiyaaqtumik timiqaqtut, timitigut pitquhiigullu aallanngayut tamangnit, qauyihahimayukkullu huli aallanngatqiyaavaktut. Pitquhiit ahinit tuktuutinit aallangavaktut taimaa ukiumi malruiqhutik ikaaliqpaktut ilangi ikaaraangamik Kiilliniqmit ahiarmut atauttikut maliguarutiqlutik auyivighainut ukiivighainullu. Ihariagiyaayut ilitquhiinut Inuit Inuvialungnullu, ukpiqqutainut, manighiurutainut, niqighaqhiurutainullu annirnaqtut.

Naatjuhiit

Pitquhiyuq Kanatami, nayugaita Puibirmiutat Tuktuut malruuyut nunagivagait: Nunattiaq Nunavullu. Hapkua tuktuut auyivaktut atauttikut tamatkivyaqhugu Kiilliniq Qikiqtaq. Titiraqtauhimaliqvianit akunngani ukiut 1850 ikaaqhutik talvuuna Dolphin Union-lu Ikirahaanik, tajja ikaaliqpaktut Coronation Ikirahaagut, Dease Ikirahaagut Queen Maud Ikirahaagullu ukiyaami ahiarmi. Titiraqhimayunit ilittuqhivaktut taimaa naatjuhiit Puibirmiutat Tuktuut ikiklihimayut amigaiqpalliaqlutiklu qangakiaq aallatqiingnit ukiunit ukiuni taapkua 20 century-mi, taimaalu atauttikkuqhutik naatjuhiinut.

Kanatami naatjuhiit Puibirmiutat Tuktuut.

Pivghaq: KATIMAJIRALAAQ QANURINIITIGUT QAJANGNAQHUIT UUMAJUNIT (COSEWIC). 2017. COSEWIC-nut qauyihautit qanurininganiant naunaikutat Tuktuut, Puibirmiutanik, Rangifer tarandus, Kanatami. Katimajiralaat Qanuriniitigut Qajangnaqhuit Uumajunit (COSEWIC). Ottawa-mi. xii + 51 makpirangani.

Nayugait

Nurriviit Kiilliniqmi ilikkuunngittut talvaniittutluk Tununngani Ukiuqtaqtum Niqighaqarvianit, talvanilu ukiivaghutik ahiam hinaani Hivurarviani Ukiuqtaqtum Niqighaqarvianit. Ukiuq tamaat auyiviit nunainnauyuq nauyuqaghuni avaalaqianik, nauttiavalungnik, ivingnik, uryungnik tinguuyaniku. Ihumagiplugit ingilraviit Kiilliniqmit talvunga ahiarmut, nayugalluariliqpagaat taapkua Puibirmiutat Tuktuut taamna taryum hikuinaa ikaaaviat Qikiqtarmut ahiarmut.

Nayugait aallaannguqpalliyut hilamit uquuhivalliagamik taimaa hikumut, nauvallialihutik nuna, nauyuqapallaariaghait hivitunialu nautillugu. Pitquhirnik pivighanik nalvaaqhiuqtut ikitpaktut huli uplumimut qanilruani, malruuyuk aulayut uyaraghiuqviit qaffiuyullu uyaraghiuqvighat tughirautayut hunaqutighaitalu, parnaiyautiqaqhutik umiaqututughanik hikumi ikaaaviit ihuilutaulaaqtut nayugaita qanurininganiant nayugarihuiqnarungnaqhiyaallu hivunighami.

Uumayuliqiyit

Aajikkutavyaitut Napaaqtuulrumiutat Tuktuut, Puibirmiutat tuktuut malikpagaallu ukiuq tamaat aulatjuhiinik, nurritinnagit ukiaghamilu ingilraplutik ukiumi hanguvakviinut. Nurritinnatik ingilraliqaqtut amihuuvaghutik, ilangi ilikkuuliqaqtut nurriyaqtuqhutik nanikiaq Kiilliniqmi Qikiqtami. Nulialiqaqtut taimailigaangat ingilraliraangamik nayugainiluuniit Tuktuillu anguhalluit nulialiqaqtut amihunik.

Puibirmiutat Tuktuut irniulaaqtut ukiunik taimaa 12-nik, hivulliqaamik nurrivaktut pingahunik ukiuqaliraangamik, malrungnikuuniit

niqighaqattiarumik. Taimaa nurrivagahugiyaayut 7-nit 9-nut ukiunik. Hapkua Tuktuut aajikkutavyanik nautjuhilgit Kiilliniqmiut Tuktuutaitut, aulahimmaaqquuqaktut ukiuqtaqtumi qaayurnaqpiaqtumilu. Nayugait nayugarivagaattaq hitamayut angiyut anngutighat niqighaqhiuqtit, malruk ahiit Tuktuut (Ahiarmiut Kiilliniqmiull), Umingmait, qaffiuyullu mikitqianik-timilgit nauttianik niriyyuktuk huratjallu, tamangnik ilihimaliqtait naatjuhiinut nayugaqnulu aallaannguutit ukiunit atuhaaqhimayunit. Inuit Amaqqullu niqighaqhiuqtuullaqtut Puibirmiutanik Tuktuunik.

Naatjuhiit Ingilratjuhiillu

Atulihaaqtilugit ukiut 1900, Puibirmiutat Tuktuut kitillugit 100,000-ngunahugiyaayut, kihimi nalauttaaahimainnaqtut. Kinguaninnuaqtauq, ikiklivallialiqut, hiqquutiniq atulihaaliqtillugit taimaalu ukiumi qaayurnaqpallaaqtumi. Atulihutik ukiut 1920t, ikaaruiqtut talvuuna Dolphin Union-lu Ikirahaagut. Tuktuut takunnaqpallaaruiqtut Kiilliniqmi kinguani 50-iuyunit ukiunit. 1959-mi, nunamiutat, ingilrayuittut tuktuut Kiilliniqmi 671-ngunahugiyaayut tuktuut. Inuit Iqaluktuuttiaqmit takuvaliqhimayut Tuktuunik 1970-mit 1980-niklu ukiunit taimaalu, 1993 tikiinmat, 7,000 haniani ingilraliqmiyut akiani Coronation Ikiharaa Dease Ikirahaalu.

Pingahunit qauyihautinit 1997-mi, 2007-mi 2015-milu aullaqtittihimayut havauhirnik aallatqiighutik qanurininganiit, taimaa amigaiqpaalliquplugit pingahuuyut qatanngutigii avatquttugit. Hivulliit malruk qauyihautinit nalauttaaahimayut ihuaqhaqtauhimayut: 1997-mit qauyihautinit haniani $27,989 \pm SE 3,367$ naallugit Tuktuut takunnaqtumit kitittiplutik kinguani aallaannguqtihimayut $34,558 \pm CI 6,801$ -mut, ilittuqhaqhimayut ilaupkaqhugit anngutighat hilataanit qauyihaviat naunaikutaqhutik qunguhiqmiutanik naalautinik.

2007-mi, $21,753 \pm SE 2,343$ -nguyut nalauttaaahimayut, kinguani aallaannguqhimayut $27,787 \pm CI 7,537$ -nut. 2015-mi, taapkua tuktuut naatjuhiit taimaangunahugiyaayut $18,413 \pm 6,795$ (95% CI, 11,664 - 25,182). Atuqhugit hivulliit ihuaqhaqhimayullu naatjuhiit qauyihautinit ikiniqhatut amihuuniqhatullu, tamatkiumayumik ikiklivaalliqhimayut avatquanik 50% 1997-mit. Inuit Qauhimayatuqangit (IQ), Nunaqaqqaahimayut Qauhimayut nunallaqmiullu qauhimayut taimaa ikiklivalliyut taimaa 80%-mik, kayumighiplunilu 2010 qaangirami.

IQ katitiqhimayut 2014-mi qauhivaktut taimaa ikiklivalliyut nurratqiyaniit, amihuuyullu timirluktut, amigaiqpalliaplutiklu aanniarutilgit anngutighat.

Amirnaqtut Ayurnaqa Haiyullu

Puiblirmiutat Tuktuut amihunik amirnautiqaliqtut naatjuhiinut, qauyihqtauhimayut taimaa Amirnaqpiagtutut, kihimi naluyauyullu huli. Hikuqaqpalliahiqtutumi taryumi ihumaaluutauvallaqtuq, hikuhiutik ikaaqtalliqutumi talvani Dease Ikirahaanit ihuulutauyuq ingilraviinut tuktuut. Hikuqarnia hivikitpallialiqtut imaalu/uniit aallannguqpalliania hiku ilitturiyauvaktut, atauttikkuuqtuq hilalu aallannguqpalliyumik, tuquralattivaktut imaatittiplutik kinguvaipulunilu ingilraviinut ayuqhautauplutiklu niqighailliurniqmut kumarunqarniqmullu. Amigaittunik anguniayukkamik ikiklivalliatjutauyut qangahaaniklu kamahulattiyut ihuinaaqtullu nalunauyut, kihimi anguniaqtauvalliqutut ahinit tallimanit nunallaanit. Anguniaqtauuyut Amaqqunit Agharnillu ahiagullu ihumaaluutauyut. Hiamitpalliyut kumaruit navalliyullu hila uquuhivallianianit amirnaqhiyuq. Tuquraqtut naunaqtukktut ilaayungnaqhiyuq taapkununga Puiblirmiutat Tuktuut ikighivaalliutainut, Umingmangnullu ikpingnautipluni amihuiqhutik amaruqnit angunahuaqtauplutik imaalu/uniit amihunik aktuqhivakkumik kumarulingnik nauyulingniklu. Naunaqtuqlu hivunighami taapkua navalliyut ihuulutauyut nayugaqnullu aallannguutit piqaqqat, tamangnikluuniit, qaffiuyut tughirautauyut uyaraghiuqvighat havaaghat hunaqtutighainiklu (apqutighat tullakviillu) angiqtauhimayut hanayauyughat.

Hapummihimayut, Qanuriningania Quulliriiktullu

Puiblirmiutat Tuktuut ikayuqtigiingnit munaqtauvaqtut Nunavunmi malighugu Nunavunmi Nunataarutinut Angirutit, ikayuqtigiingnillu munaqtauvaqtut Nunattiami malighugu Inuvialuit Iniqtauhimayut Angirutit. Hapkua angirutit pilaarutinikpagait munaqhiyaamik anngutighanik talvani anngutighaliqiyit katimayiinit: Nunavunmi Anngutighaliqiyit Katimayiit taapkualu, Nunattiami, Anngutighaliqiyit Unniqtuiyit Katimayiit taapkualu Inuvialuit Anngutighaliqiyit Katimayiit.

Puiblirmiutat Tuktuut taja titiraqhimayut taimaa Ihumaalungnaqhiyutut ataagut tamangnit kavamatuqait *Amiriyaghaat Anngutighat Maligainit* (2003) (Naunaitkutaq 1-mi) talvanilu aviktuqhimayumi *Amiriyaghaat Anngutighat (Nunattiaq) Maligat* (2013).

COSEWIC-kut hivuani qauyihqhimayait taapkua Puiblirmiutat Tuktuut Ihumaalungnaqhiyutut Qiqaiyarluarvia 2004-mi, taapkualu naatjuhiit qauhiyautqighimayut Amiriyaghatut Hikutirvia 2017-mi.

Nunaquyuptingni, Tuktuut titiraqtauhimayut talvanngat Nunaryuuptingni Katimayiit Hapummihiniqmik Nunanik (IUCN) Amiriyaghatut; ilaillu uumayullu aallanngaunngittut.

NatureServe ilittuqhitihiyutut Tuktuut taimaa naammaktutut nunaquyumi kihimi ilittuqhitiyuittut Puiblirmiutat Tuktuutainik, ilitturiyauhimayut taimaa tammaqpialaaqtutut-amirnaqhiyutut nunaptingni (N2N3), tammaqpialaaqtutut-amirnaqhiyutut (S2S3) Nunattiami, ilittuqhitiyaunngittut (SNR) huli Nunavunmi.

Tuktut Nogait Kanatam Pulaaqtarviat hinaalik hivuraniqhianik ualinianit Puiblirmiutat Tuktuut nayugainik talvanilu Queen Maud Ikirahaanit Tingmitjat Nayugaat hapummihimayumik nayugarniiliqpaktut ukiivaktunut.

Pivighaq: COSEWIC. 2017. COSEWIC-nut qauyihautit qanurininganianut naunaitkutut Tuktuut, Puiblirmiutanik, *Rangifer tarandus*, Kanatami. Katimajiralaat Qanurinniitigut Qajangnaqhiyut Uumajunit. Ottawa-mi. xii + 51 makpirangani.

Naunaittiamia, takulugu www.sararegistry.gc.ca.

Naunaittiarumaguffi aajikkutaliuriamik hapkua, hivayaqlugit Avatiliqiyit Hila Aallannguqpalliyumi Kanatami Inuit Apiqhuutainut Kiuhiivit talvani 1-800-668-6767 (Kanatami kihinnaq) talvaniluuniit 819-997-2800 qaritauyakkut titiraqluhiluuniit talvunga ec.environfo.ec@canada.ca.